सहस्रं, क्ली, (सहो बलमस्त्यस्मिन्निति। सहस्+रः। "सहो बलनामसु व्याख्यातम्। रो मत्वर्थीयः। अल्पापि भाविनी शक्तिरस्मिन्नस्ति।" इति निघण्टुटीकायां देवराजयज्वा। ३।१।) दशशतसंख्या। इति हेमचन्द्रः॥ हाजार इति पारस्यभाषा। (यथा, मनुः। ३। १७७। "पापरोगी सहस्रस्य दातुर्नाशयते फलम्॥") तद्वाचकानि यथा। जाह्नवीवक्त्रम् १ शेषशीर्षम् २ पद्मच्छदः ३ रविकरः ४ अर्ज्जुनबाणः ५ वेदशाखा ६ इन्द्रदृष्टिः ७। इति कविकल्पलता॥ (बहु। इति निघण्टुः।३।१॥ यथा,—
"सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सदस्रपात्।"
इति पुरुषसूक्तम्॥)

सहस्रकाण्डा, स्त्री, (सहस्रं काण्डानि यस्याः।) श्वेतदूर्व्वा। इति राजनिर्घण्टः॥

सहस्रकिरणः, पुं, (सहस्रं किरणानि यस्य।) सूर्य्यः। इति हलायुधः॥ (यथा, बृहत्संहितायाम्। ४२। १३।
"राशौ राशौ यस्मिन्
शिशिरमयूखः सहस्रकिरणो वा॥")

सहस्रदंष्ट्रः, पुं, (सहस्रं दंष्ट्रा यस्य।) पाठीनमत्स्यः। इत्यमरः। १। १०। १८॥ (यथा, सुश्रुते। १। ४६। "रोहितपाठीनपाटलाराजीववर्म्मिगोमत्स्य-कृष्णमत्स्य-वागुञ्जारमुरल सहस्रदंष्ट्रप्रभृतयो नादेयाः॥")

सहस्रदंष्ट्री, [न्] पुं, (सहस्रदंष्ट्राः सन्त्यस्येति। इनिः।) वोदालमत्स्यः। इति शब्दरत्नावली॥

सहस्रदोः, [स्] पुं, (सहस्रं दोषो बाहवो यस्य।) कार्त्तवीर्य्यार्ज्जुनः। इति जटाधरः॥

सहस्रधारः, पुं, (सहस्रं धारा यस्य।) विष्णुचक्रम्। इति केचित्॥

सहस्रधारा, स्त्री, (सहस्रं बहवो धारा जलप्रपाता यत्र।) देवतास्नानार्थसहस्रच्छिद्रयुक्तपात्रगलितजलधारा। यथा,—
"सहस्रधारया देवीं स्नापयामि सुरेश्वरीम्॥"
इति दुर्गोत्सवपद्धतिः॥

सहस्रनयनः, पुं, (सहस्रं नयनानि यस्य।) इन्द्रः। इति हलायुधः॥ (यथा, कथासरित्सागरे। १०१।२२७।
"केयं सहस्रनयनप्रेक्षणीया किमस्पराः।
वनश्रीरथवा पुष्पलग्नाग्रकरपल्लवा॥"
वाच्यलिङ्गेऽपि दृश्यते। यथा, महाभारते। १३। १४। २०४।
"किञ्चात्र बहुभिः सूक्तैर्हेतुवादैः पुरन्दर।
सहस्रनयनं दृष्ट्वा त्वामेव सुरसत्तम॥")

सहस्रनेत्रः, पुं, (सहस्रं नेत्राणि यस्य।) इन्द्रः। इति हेमचन्द्रः॥ (यथा, रघुः। ६। २३।
"क्रियाप्रबन्धादयमध्वराणा-
मजस्रमाहूतसहस्रनेत्रः।
शच्याश्चिरं पाण्डुकपोललम्बान्
मन्दारशून्यानलकांश्चकार॥"
वाच्यलिङ्गेऽपि दृश्यते। यथा, महाभारते। १। २१२। २७।
"एवं चतुर्म्मुखः स्थाणुर्महादेवोऽभवत्पुरा।
तथा सहस्रनेत्रश्च बभूव बलसूदनः॥")
विष्णुः। इति श्रीभागवतम्॥

सहस्रपत्रं, क्ली, (सहस्राणि पत्राणि यस्य।) पद्मम्। इत्यमरः। १। १०। ४३॥ (यथा, रघुः। ७। ११।
"तासां मुखैरासवगन्धगर्भै-
र्व्याप्तान्तराः सान्द्रकुतूहलानाम्।
विलोलनेत्रभ्रमरैर्गवाक्षाः
सहस्रपत्राभरणा इवासन्॥")

सहस्रपात्, [द्] पुं, (सहस्रं पादा यस्य। संख्यासुपूर्व्वस्येति पादस्यान्तलोपः।) विष्णुः। यथा,
"सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात्॥"
इति पुरुषसूक्तम्॥
(तथा च महाभारते। १३। १४९। ३७।
"सहस्रमूर्द्धा विश्वात्मा सहस्राक्षः सहस्रपात्॥"
महादेवः। यथा, तत्रैव। १३। १७। १३०।
"हर्य्यक्षः ककुभो वज्री शतजिह्वः सहस्रपात्॥"
ऋषिविशेषः। यथा, तत्रैव। १। १०। ७।
"अहं पुरा रुरो! नाम्ना ऋषिरासं सहस्रपात्।
सोऽहं शापेन विप्रस्य भुजङ्गत्वमुपागतः॥")

सहस्रपादः, पुं, (सहस्रं पादा यस्य।) कारण्डपक्षी। सूर्य्यः। विष्णुः। इति मेदिनी॥

सहस्रबाहुः, पुं, (सहस्रं बाहवो यस्य।) बाणराजः। यथा,—
"बाणः पुत्रशतज्येष्ठो बलेरासीन्महात्मनः।
सहस्रबाहुर्वाद्येन ताण्डवे तोषयन्मृडम्॥"
इति श्रीभागवते। १०। ६२। २॥
(कार्त्तवीर्य्यार्ज्जुनः। शिवः। यथा, महाभारते। १३। १७। १३१।
"सहस्रबाहुः सर्व्वाङ्गः शरण्यः सर्वलोककृत्॥"
बहुबाहुविशिष्टे, त्रि। यथा, भागवते।४।५।३।
"ततोऽतिकायस्तनुवा स्पृशन् दिवं
सहस्रबाहुर्घनरुक् त्रिसूर्य्यदृक्॥")

सहस्रभुजः, पुं, (सहस्रं भुजा यस्य।) विष्णुः। यथा,—
"पश्यन्त्यदोरूपमदभ्रचक्षुषा
सहस्रपादोरुभुजाननाद्भुतम्।
सहस्रमूर्द्धश्रवणाक्षिनासिकं
सहस्रमौल्यम्बरकुण्डलोल्लसत्॥"
इति श्रीभागवते। १। ३। ४॥
कार्त्तवीर्य्यार्ज्जुनः॥ (बाणराजश्च॥)

सहस्रभुजा, स्त्री, (सहस्रं भुजा यस्याः।) महालक्ष्मीः। सा च महिषासुरमर्द्दिनी। यथा,—
"श्वेतानना नीलभुजा सुश्वेतस्तनमण्डला।
रक्तमध्या रक्तदेहा नीलजङ्घोरुतालुका॥
चित्रानुलेपना कान्ता सर्व्वसौभाग्यदायिनी।
अष्टादशभुजा पूज्या सा सहस्रभुजा रणे॥
आयुधान्यत्र रक्षन्ति दक्षिणाधःकरक्रमात्।
अक्षमाला च मुषलं बाणासिकुलिशं गदाम्॥
चक्रं त्रिशूलं परशुं शङ्खघण्टे च पाशकम्।
शक्तिं दण्डं चर्म्म चापं पानपात्रं कमण्डलुम्॥
अलङ्कृतभुजा त्वेभिरायुधैः परमेश्वरी।
स्मर्त्तव्या स्तुतिकालादौ महिषासुरमर्द्दिनी॥
इत्येषा राजसी मूर्त्तिः सर्व्वदेवमयी मता।
यां ध्यात्वा मानवो नित्यं लभते हितमात्मनः॥"
इति मार्कण्डेयपुराणीयदेवीमाहात्म्यपाठक्रमः॥

सहस्रमूर्द्धा, [न्] पुं, (सहस्रं मूर्द्धानो यस्य।) विष्णुः। अस्य प्रमाणं सहस्रभुजशब्दे द्रष्टव्यम्॥ (तथाच महाभारते। १३। १४९। ३७।
"सहस्रमूर्द्धा विश्वात्मा सहस्राक्षः सहस्रपात्॥"
शिवः। यथा, महाभारते। १३। १७। १३०।
"सहस्रमूर्द्धा देवेन्द्रः सर्व्वदेवमयो गुरुः॥")

सहस्रमूली, स्त्री, (सहस्रं मूलानि यस्याः। ङीष्।) द्रवन्ती। इति राजनिर्घण्टः॥

सहस्रमौलिः, पुं, (सहस्रं मौलयो यस्य।) विष्णुः। अस्य प्रमाणं सहस्रभुजशब्दे द्रष्टव्यम्॥ (अनन्तदेवः। यथा, देवीभागवते। १। २। ७।
"विष्णुस्तु शेषशयने स्वपितीति काले
तन्नाभिपद्ममुकुले खलु तस्य जन्म।
आधारतां किल गतोऽत्र सहस्रमौलिः
सम्बोध्यतां स भगवान् हि कथं मुरारिः॥")

सहस्ररश्मिः, पुं, (सहस्रं रश्मयो यस्य।) सूर्य्यः। इति सहस्रकिरणशब्ददर्शनात्॥ (यथा, माघे। १। ५३।
"अशक्नुवन् सोढुमधीरलोचनः
सहस्ररश्मेरिव यस्य दर्शनम्॥")

सहस्रवदनः, पुं, (सहस्रं वदनानि यस्य।) विष्णुः। इति शब्दरत्नावली॥

सहस्रवीर्य्या, स्त्री, (सहस्रं वीर्य्याण्यस्याः।) दूर्व्वा। इत्यमरः। २। ४। १५८॥ महाशतावरी। इति राजनिर्घण्टः॥ (यथा, सुश्रुते। १। १९।
"शतवीर्य्यां सहस्रवीर्य्यां सिद्धार्थांश्च शिरसा धारयेत्॥"*॥ प्रभूतवीर्य्यशालिनि, त्रि। यथा, वाजसनेयसंहितायाम्। १३। २६।
"सहस्रवीर्य्यासि सा मा जिन्व॥")

सहस्रवेधं, क्ली, (सहस्रं वेधा यस्य।) चुक्रम्। काञ्जिकविशेषः। इति राजनिर्घण्टः॥

सहस्रवेधि, [न्] क्ली, (सहस्रं विधतीति। विध छिद्रिकरणे+णिनिः।) हिङ्गु। इति मेदिनीराजनिर्घण्टौ॥

सहस्रवेधी, [न्] पुं, (सहस्रं वेधितुं शीलमस्य। विध छिद्रकरणे+णिनिः) अम्बुवेतसः। इति मेदिनी॥ कस्तूरी। इति राजनिर्घण्टः॥ सहस्रवेधकर्त्तरि, त्रि॥

सहस्रशिखरः, पुं, (सहस्रं शिखराणि यस्य।) विन्ध्यपर्व्वतः। इति केचित्॥ (यथा, मार्कण्डे। ५५। १०।
"सहस्रशिखरश्चाद्रिः पारिपात्रः सशृङ्गवान्॥")

सहस्रश्रवणः, पुं, (सहस्रं श्रवणानि यस्य।) विष्णुः। अस्य प्रमाणं सहस्रभुजशब्दे द्रष्टव्यम्॥